

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2021 (Haziran/June)

DİN GÖREVLİLERİNİN SÜNNET EKSENLİ DİNDARLIK DÜZEYLERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: TUTAK VE KAYNARCA İLÇELERİ ÖRNEĞİ

*A Sociological Study on Religiosity Levels of Religious Officials in the Context of Sunnah:
The Case of Tutak and Kaynarca Districts*

Mustafa SAFA

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Asst. Prof., Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Philosophy and Religious Studies, Ağrı/Türkiye

msafa@agri.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0002-6202-2315>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 17/05/2021

Kabul Tarihi/Date Accepted: 11/06/2021

Yayın Tarihi/Date Published: 30/06/2021

Atıf/Citation: Safa, Mustafa. "Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Tutak ve Kaynarca İlçeleri Örneği". *Universal Journal of Theology* 6/1 (2021): 325-349.

Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Tutak ve Kaynarca İlçeleri Örneği

Öz

Bu çalışmada, İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını topluma anlatmak ve topluma din hizmeti vermekle yükümlü olan din görevlilerinin dindarlık boyutu kendi hayatlarında sünneti yaşama düzeyleri üzerinden incelenmiştir. Din görevlileri, Kur'an-ı Kerim'in Allah'a imandan sonra Hz. Muhammed'e imanı emrettiğini; Allah'a itaatin Hz. Muhammed'e itaat etmekle gerçekleşeceğini topluma anlatırlar. Kur'an-ı Kerim'i rehber, Hz. Peygamberi örnek olarak topluma anlatan din görevlileri, vahyi insan hayatıyla buluşturan Hz. Peygamberin söz, davranış ve onayları olan sünnetin günümüzde topluma anlatılması ve aktarılması görevini üstlenmiş rehberlerdir. Bu çalışmada, topluma sünneti anlatan ve aktarmaya çalışan din görevlilerinin dindarlık düzeyleri sünneti kendi hayatlarında yaşama ve temsil etme boyutunda beşli Likert ölçeğine göre kapalı uçlu sorulara verdikleri cevaplar üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede din görevlilerinin kendi hayatlarında sünneti yaşama düzeylerinin ne olduğu ve meslek hayatlarında Hz. Peygamber gibi örneklik oluşturup oluşturmadıkları araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ağrı'nın Tutak ve Sakarya'nın Kaynarca ilçe müftülüklerine bağlı ilçelerde ve köylerinde imamlık yapan din görevlileri oluşturmaktadır. Din görevlilerinin sünnete dayalı dindarlık düzeyleri, beşli Likert ölçeğine göre hazırlanan bağımlı değişken sorulara verdikleri cevapların sosyo-demografik bağımsız değişkenler bağlamında incelenerek analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analiz edilmesi sonunda, İmam-Hatip Lisesi, Ön Lisans ve Lisans mezunu gibi farklı eğitim seviyelerine sahip din görevlilerinin sünneti yaşama düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı; görev yaptıkları bölgeye göre sünneti yaşama düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Tutak, Kaynarca, Din Görevlisi, Sünnet, Dindarlık.

A Sociological Study on Religiosity Levels of Religious Officials in the Context of Sunnah: The Case of Tutak and Kaynarca Districts

Abstract

In this study I examine the level of religiosity of religious officials, who are obliged to explain the principles of belief, worship and morality of the religion of Islam to the society and to provide religious services to the society, in terms of how much they incorporate Sunnah in their own lives. Religious officials preach that the Quran orders faith in the prophethood of Muhammad after faith in Allah; obedience to Allah will only be complete by obeying Prophet Muhammad. The religious officials, who introduce the Quran as a guide, and the Prophet as an example to the society, are the public officials and guides who undertake the task of explaining and conveying the Sunnah, which is the words, behavior and approval of the Prophet who brought revelation to human life. This study determines the religiosity levels of the religious officials. In terms of living and representing Sunnah in their own lives, through their answers to closed-ended questions in a five-point Likert scale. In this context, I investigated the level of religious officials in a sunnah-life nexus and whether they could set an example like a prophet in their Professional life. The sample of the study consists of religious officials who work as imams in the districts and villages of Tutak in Ağrı and Kaynarca in Sakarya. Religiosity levels of religious officials based on sunnah were obtained by analyzing their answers to the dependent variable questions prepared according to the five-point Likert scale controlling for socio-demographic independent variables. At the end of the analysis of the obtained data, it was found that there is no significant difference in the level of sunnah-life nexus among religious officials with different education levels such as Imam-Hatip High School, Associate's and Bachelor's degrees; It was determined that there is a significant difference in the level of sunnah-life nexus according to the region they work.

Keywords: Sociology of Religion, Tutak, Kaynarca, Religious Official, Sunnah, Religiosity.

Giriş

İslam dinini Mekke ve Medine toplumları örneğinde insanlığa tebliğ eden Hz. Muhammed, teorik vahyi bizzat kendi hayatında ve içinde yaşadığı toplumda hayata aktararak önce kendi toplumuna ve evrensel boyutta bütün insanlığa rehberlik

etmiştir. Müslümanlar ve insanlık için hidayet kaynağı vahyin Hz. Peygamberin uygulamalarıyla hayata aktarılmasına, yani Hz. Peygamberin vahiy kaynaklı sözlerine, davranışlarına ve vahye ters düşmeyen onayladığı uygulamalara sünnet denilmektedir (Bedir, 2010, 38/150). Topluma İslam'ın ibadet hayatını ve bir müminin yaşaması gereken sosyal hayatı sünnet üzerinden anlattıklarını dile getiren din görevlileri, Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamberin hayatını inananlara örnek gösterdiğini, Müslümanların da hayatlarını Hz. Peygamberin örnek hayatı olan sünnet üzere yaşamaları gerektiğini tebliğ ederler.

Hz. Peygamberin her türlü eziyet ve sıkıntıya göğüs gererek inananlara ve diğer insanlara erdemli bir dindarlık örneği sunduğunu anlatan din görevlileri, bir insan olarak en güzel ahlaka Hz. Peygamberin sahip olduğunu, inanan insanlar için gerçek örneklik ve rehberliğin de Allah'ın resulü Hz. Muhammed'in hayatında olduğunu Kur'an-ı Kerim'deki iki ayet üzerinden açıklarlar. Bu ayetlerden birincisinde Hz. Peygamberin en üstün ahlaka sahip bir insan olduğu hükmü ortaya konulmaktadır: "Sen elbette üstün bir ahlâka sahipsindir." (Kalem 68/4). Diğer ayette ise, üstün ahlaka sahip olan Hz. Peygamberin örnek alınması gerektiği vurgulanmaktadır: "İçinizden Allah'ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Allah'ın resulünde güzel bir örneklik vardır." (Ahzab 33/21).

Din görevlileri, Allah'ın inanan Müslümanlardan istediği dosdoğru hayata ancak Hz. Peygamberin rehberliği olan sünnetin yaşanmasıyla ulaşılabileceğini, Hz. Peygamberin "Veda Hutbesi" nde vasiyet ettiği Kur'an ve Sünnet emaneti üzerinden anlatırlar. "... Ey müminler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldığınız takdirde bir daha asla yolunuzu şaşırmasınız. Bunlar Allah'ın kitabı Kur'an'la peygamberinin sünnetidir. ..." (Erul, 2012, 42/592). Yine din görevlileri, Kur'an-ı Kerim'in emir ve yasaklarla teorik olarak ortaya koyduğu rehberliğin Hz. Peygamberin yaşamında vücut bularak somutlaştığına, Hz. Peygamberin yaşayan bir Kur'an olduğuna Hz. Aişe'nin şu sözünü delil getirirler: "Hz. Peygamberin ahlakı Kur'an idi" (Müslim, müsafirin, 139; Ebu Davut, tatavvu, 26).

İslam düşüncesine göre, Hz. Peygamberden sonra Müslüman topluma vahiy anlatma ve aktarma görevi İslam'ı bilen alimlerin sorumluluğunda devam etmektedir. Müslüman toplumda alimler, Hz. Peygamberin tebliğ ve önderlik görevinin temsilcileri olarak, topluma Kur'an ve sünneti anlatan, aktaran peygamber varisleri kabul edilmiştir: "... Şüphesiz ki alimler, peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler altın ve gümüşü miras bırakmazlar; sadece ilmi miras bırakırlar. O mirası alan kimse, bol nasip ve kısmet almış olur." (Ebu Davud, ilim: 1; Tirmizi, ilim: 19; Buhari, ilim: 10). Hz. Peygamberden sonra İslam alimleri ve din görevlileri, birinci dereceden bu emanetin mirasçıları durumundadır. Hz. Peygamberin sünnetini topluma anlatan ve aktarmaya çalışan din görevlilerinin öncelikle kendi sosyal hayatlarında Hz. Peygamberin örnekliğini yaşayarak olması gereken örnek davranış kalıplarını topluma göstermelerinin cemaatleri tarafından beklendiği bilinmektedir.

Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak görev yapan din görevlileri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na tabi, resmi devlet görevlileridir. 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’un 12. maddesine göre İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyımlar; “Cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürütmek ve dinî konularda toplumu bilgilendirmekle görevlidir” ibaresiyle, cami görevleri yanında halkı dini konularda bilgilendirme görevini de üstlenmişlerdir. Din görevlisi, bir toplumda değişim ne kadar hızlı olursa olsun, şartların değişmesi ile değişen din anlayışları karşısında İslam dininin asli unsuruna bağlı kalarak din hizmetlerini yürüten kişi olarak çok önemli bir rehberlik görevi üstlenmiştir.

Din görevlisi, Müslüman bir toplumda ayrıcalıklı bir grup olmamakla birlikte, dini olarak kendisini iyi yetiştirmiş, dini anlatma tekniklerini iyi öğrenmiş, topluma örneklik eden, din ve dini kurumlara hizmet veren bir kişi olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifade ile din görevlisi, Hz. Peygamberin tebliğ ettiği İslam’ın kendi çağındaki Peygamber mirasçısı, samimi, dürüst ve güvenilir, güzel ahlak sahibi, bilgili, söz ve davranış uygunluğuna sahip aynı zamanda davranışlarıyla örnek olma niteliklerine sahip olması gereken; öğrenme, öğretme ve örneklik özelliklerini taşıyan kimsedir (Keleş, 2019, s. 45). Bu çerçevede din görevlilerinin, Hz. Peygamberin tebliğ ve irşat görevini üstlenmiş, Hz. Peygamberin vahiy kaynaklı yaşantısını ve davranışlarını sünnet olarak yaşayan ve sünnet eksenli bir dindarlığı temsil eden dini rehberler oldukları söylenebilir.

Dindarlık, insanın inandığı ve uyguladığı dini esaslar temelinde ortaya koyduğu dini tutum, deneyim ve davranış biçimini ya da inanılan dinin emir ve yasaklarına göre ortaya konulan yaşam biçimini ifade eden bir kavram ve olgudur (Bilgin, 2014, s. 76). Dini inancı güçlü olan ve hayatını dini kurallara göre yaşayan; bağlı bulunduğu dinin emir ve yasaklarına hakkıyla uyan, dinine kuvvetle bağlı kimselere dindar denilir (Keleş, 2019, s. 18). Dindarlık, dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren çok yönlü ve kapsamlı bir kavramdır. İnsan hayatında yaşantının dini boyutu, farklı kültür, sosyo-ekonomik çevre ve değişik toplumlarda farklı şekillerde yer alır ve birbirinden farklılıklar gösterir (Kirman, 2016, s. 81).

İnsanların dini yaşantı ve tecrübeleri sosyal hayata çeşitli renk ve şekillerde yansımaktadır. Din ve toplum ilişkilerinde çok çeşitli dindarlık tiplerinden bahsedilebilir. Ünver Günay’ın ifadesiyle; dini hayatın şiddetine göre Ateşli, Alaca, Mevsimlik, Oportünist, İlgisiz dindarlık tipleri gibi halk dindarlığı diyebileceğimiz dindarlık çeşitleri vardır. Ancak din görevlilerinin dindarlığı söz konusu olduğunda, yine Günay’ın “Seçkinlerin Dindarlığı” (Günay, 1999, s. 260-264), dediği Kur’an ve Hz. Peygamberin sünnetine dayalı dindarlık tipi olan kural ve ilkelere bağlı “Kitabi Dindarlık” söz konusu olmaktadır. Çünkü din görevlileri toplumdan Kur’an ve sünnete uygun bir dini hayatı istemektedirler. Dindarlığı Kur’an ve sünnet üzerinden açıklamaya çalıştığımızda, dindarlığın Hz. Peygamberin örnek hayatında gösterdiği inanç, tutum ve davranış bütünlüğü temelinde anlaşılması ölçülmesi ve ölçeklendirilmesinin zorunluluğu öne çıkmaktadır ki, Hz. Peygamberin vahyin inanç, ibadet,

organizasyon, cemaat, hukuk ve ahlak gibi boyutlarında gerçekleştirdiği dindarlığın dikkate alınması gerekmektedir (Okumuş, 2018, s. 232). Sünneti yaşama, yaşatma ve topluma aktarma görevini yürüten din görevlilerinin dindarlığına, seçkinlerin dindarlığı manasında “Kitabi Dindarlık” denilebileceği gibi “Sünnet Eksenli Dindarlık” denilmesi de mümkün olabilecektir. Bundan dolayı din görevlilerinin dindarlık düzeylerinin tespitinde yine din görevlilerinin sünnete uygun olduğunu düşündükleri dini hayat ölçü olarak alınacağından “Sünnet Eksenli Dindarlık” kavramı kullanılmıştır.

“Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Tutak ve Kaynarca İlçeleri Örneği” isimli bu çalışmada, topluma sünneti anlatan ve aktarmaya çalışan din görevlilerinin dindarlık düzeyleri sünneti kendi hayatlarında yaşama ve temsil etme boyutunda beşli Likert ölçeğine göre kapalı uçlu sorulara verdikleri cevaplar üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede din görevlilerinin kendi hayatlarında sünnet yaşam düzeylerinin ne olduğu ve meslek hayatlarında Hz. Peygamber gibi örnek oluşturup oluşturamadıkları araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini Ağrı’nın Tutak ve Sakarya’nın Kaynarca ilçe müftülüklerine bağlı ilçelerde ve köylerinde imamlık yapan din görevlileri oluşturmaktadır. Araştırmaya Tutak’tan 58 İmam-Hatip, Kaynarca’dan 67 İmam-Hatip olmak üzere toplam 125 imamlık yapan din görevlisi katılmıştır. Din görevlilerinin sünnete dayalı dindarlık düzeyleri, beşli Likert ölçeğine göre hazırlanan bağımlı değişken sorulara verdikleri cevapların sosyo-demografik bağımsız değişkenlerden özellikle eğitimleri ve görev yaptıkları bölgeler bağlamında incelenerek analiz edilmesiyle elde edilmiştir.

1. Araştırmanın Problemi, Önemi ve Amacı

Araştırmalarda problem, bir konuyla ilgili bilinmek istenen hususu ifade eder. Bir araştırmanın problemi, araştırılabilir, anlamlı, orijinal ve güncel olmalı ve araştırmaya ayrılan süre içinde araştırılabilirliktir. Araştırmalarda genellikle araştırmanın konusu ile problemi birbirine karıştırılmaktadır. Araştırma konusu, araştırma problemine göre oldukça kapsamlı, araştırma yapılması düşünülen alanla ilgilidir (Büyüköztürk vd., 2019, s. 41). Araştırmanın konusu, bilgi toplamak istenen şey ile ilgili iken; “konuyla ilgili neyi bilmek istiyorum?” sorusu araştırmanın problemini oluşturmaktadır (Şavran, 2014, s. 125). Bu araştırmanın konusu “Din Görevlisi ve Sünnet” başlığıyla ifade edilebilir. Bu konu çerçevesinde din görevlilerinin topluma anlattıkları ve aktarmaya çalıştıkları Hz. Peygamberin sünnetiyle ilişki boyutları, sünnete bağlı hayatları, yani din görevlisinin sünnete bağlı dindarlık düzeyi ve dindarlık düzeylerinde eğitim ve bölge farklılığının sünnet yaşamına etki boyutları araştırmanın problemlerini oluşturmaktadır.

Din görevlisi, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din hizmeti yürüten Müftü, Vaiz, Kur’an Kursu Öğreticisi, İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyım görevlerinde resmi ola-

rak çalışan görevlilerdir. Bu görevlilerden en çok imamlar, şehirlerden köylere, köylerden mezralara kadar her yerde günde beş vakit, hayatın her alanında toplumla iç içe, toplumun her kesimiyle sosyal hayatı paylaşan kişilerdir. Din görevlileri toplumda dini ibadetleri yerine getirmede topluma rehberlik eden, topluma İslam ahlakını anlatan ve aktaran devlet memuru sınıfı içinde yer alan elemanlardır. Din görevlileri, toplumu dini konularda aydınlatmak için irşat görevi yaparken vaaz ve hutbelerinde “Kur’an’la Yaşamak”, “Kur’an ve Sünnet Bir Bütündür”, “İslam’ın İki Ana Kaynağı Kur’an ve Sünnet” konularını sık sık gündeme getirirler (URL 1, Hutbeler, 2018, 2019, 2020). Toplumda İslam’ın inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini topluma anlatmak, aktarmak ve yaşanır hale getirme görevini üstlenmiş olan din görevlileri İslam ahlakını sünnet üzerinden anlatmaktadırlar.

İslam fıkında ve düşüncesinde Kitap ve Sünnet, İslam dininin iki ana kaynağı olarak kabul edilmiştir. Kur’an-ı Kerim’deki Allah’ın emir ve tavsiyelerini, Hz. Peygamberin Allah tarafından övülerek önerilen örneğini topluma aktarma görevini üstlenmiş olan din görevlileri, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan “İslam’ın İki Ana Kaynağı Kur’an ve Sünnet” konu başlıklı hutbede, Kur’an ve sünnetin sosyal hayatla ilgili değeri topluma şu cümlelerle aktarmışlardır: “Bugünümüzün ve yarınımızın, dünyamızın ve ahiretimizin inşa edici gücü, rehberi Kur’an-ı Kerim’dir. Kur’an’ın hayatla buluştuğu, anlaşılır ve yaşanılır hale geldiği yer Peygamberimizin sünnetidir. Bu yüzden biz, on dört asırdır Din-i Mübin-i İslam’ı bu iki ana kaynaktan öğreniriz. Kur’an-ı Kerim, bize Allah’a imanla birlikte Peygamberimize imanı da emreder. Allah’a itaatın hemen ardından Peygamberimize itaati de ister. Zira Yüce Kitabımızı bize tebliğ edip öğreten Peygamberimizdir. Kur’an, onun örneğinde yaşanan bir hayat modeline dönüştürülmüştür. Kur’an’ın aydınlığında, Efendimizin eşsiz önderliğinde hayatlarını tanzim edenler, istikametlerini asla kaybetmeyeceklerdir.” (URL 1, Hutbeler, 02.02.2018).

Hz. Peygamberin sünneti kelmacılar göre, “Hz. Peygamber ve ashabının itikat ve amelde takip ettiği yol” iken (Çelebi, 2010, 38/153); fıkıhçılara göre, “Hz. Peygamber’in söz, fiil ve onaylarının ortak adı, şer’i delillerin ikincisi”dir (Bedir, 2010, 38/150). Fıkıh usulcülerine göre sünneti, “Farz yahut vacip derecesinde olmaksızın yapılması dinen istenen fiil anlamında bir fıkıh usulü terimi” olarak tanımlar ve Hz. Peygamberin peygamber sıfatıyla vahiy kaynaklı yaptığı davranışları sünnet olarak dini hükümlerin kaynağı kabul ederler (Koca, 2010, 38/154).

İslam düşüncesinde, Kur’an-ı Kerim gibi sünnetin de hayatı ve insanı bir bütün olarak kapsadığı; dini dünyadan, dünyayı ahiretten ayırmadığı; Cenab-ı Hak tarafından Hz. Peygambere gönderilen son ilahi vahyin uygulamasından ibaret olduğu ifade edilmektedir (Çelebi, 2010, s. 154). Ayrıca, sünnetin Hz. Peygamber ve ashabının İslam’ı anlama ve uygulama biçimini gösterme ve onu gelecek nesillere taşıma gibi önemli bir işlevinin olduğu; bu özelliğiyle Müslümanlar arasında anlayış ve uy-

gulama birliğini sağlama işlevine sahip olduğu; bu işleviyle Müslümanların dünyanın her yerinde ortak bir inanç ve duyguya sahip, ortak ibadet ve davranış biçimleri ortaya koyabildiklerine dikkat çekilmektedir (Çelebi, 2010, s. 154).

Sünnet, bir siyaset tarzı, yönlendirme ve yönetme şekli olarak da tarif edilmektedir: “Hz. Peygamberin kendi döneminde İslam toplumunu, akide, ibadet, tebliğ, eğitim, ahlak, hukuk, siyaset, ekonomi gibi çeşitli alanlarda; kısacası bireysel, toplumsal ve evrensel olmak üzere hayatın her alanında, yönlendirip yönetmede, Kur’an başta olmak üzere, esas aldığı ilke ve prensipler bütününe oluşturduğu bir “zihniyet” ya da “dünya görüşü”dür.” (Kırbaşoğlu, 2015, s. 83; Ertürk, 2018, s. 22). Ayrıca, Sünnetin Kur’an’dan koparılmadan, Kur’an ve sünnetin birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmesi gerektiğine dikkat çeken Kırbaşoğlu, Kur’an ve Sünnet’in iç içe olduğunu şu ifadelerle dile getirir: “Kur’an ile Sünnet’in iç içe olduğu, daha doğrusu Sünnet’in merkezinde/çekirdeğinde Kur’an’ın yer aldığı ve Kur’an tarafından yönlendirilen bir davranış biçimi, hayat tarzı, dünya görüşü olduğudur. Diğer bir deyişle Sünnet, kendisinin çekirdeğini oluşturan Kur’an’ın -teorik ve pratik açıklama suretiyle- yaşayan hayata bir açılımıdır” (Kırbaşoğlu, 2015, s. 81). Görüldüğü gibi yol, hal, tavır, gidişat, çığır, hüküm gibi sözlük anlamları olan sünnet kelimesinin esas itibarıyla davranışa ve uygulamaya yönelik anlam içeriği olan bir kavram ve olgu olduğuna vurgu yapılmaktadır. Aynı zamanda bir hareketin ve davranışın sünnet adını alabilmesi için, özgünlük, süreklilik, bilinçlilik, örneklik, doğruluk, mutedillik ve kurallılık gibi özellikleri taşıması gerektiği de dile getirilmektedir (Hadislerle İslam, 2015, 1/129).

Sünnet, Hz. Peygamberle ilgili özel anlamda kullanıldığında, Hz. Peygamberin Müslümanlar için örneklik teşkil eden sözleri, davranışları ve onayları anlamına gelir. Yine Hz. Peygamber için genel anlamda ele alınırsa sünnetten Hz. Peygamberin genel örnekliği ve rehberliği anlaşılmaktadır (Hadislerle İslam, 2015, 1/129). Sonuçta sünnet, Hz. Peygamberin peygamberlik sıfatıyla Müslümanlar için örneklik teşkil eden sözleri, uygulayıp öğrettiği davranışları ve onayları olup, Hz. Peygamber ve arkadaşlarının yaşadığı dönemden bakıldığında beşeri düzlemde yaşanan İslami hayat modeli ve uygulamalar bütünüdür (Bedir, 2010, s. 151). Bu uygulamalar bütünü ile ilgili, sünnetin birinci dereceden temsilcisi ve yayıcısı konumunda olan din görevlilerinin sünneti kendi hayatlarında yaşama ve mesleki bir görev olarak yayma konusunda ne durumda olduklarını bilmek için din görevlilerine anket soruları yöneltilmiştir. Müslüman bir toplumda sürekli güncelliğini ve orijinalliğini koruyan sünnetin din görevlisi üzerindeki görünümü, sünnetin elle tutulur, gözle görülür olduğunun toplum tarafından bilinmesi ve öğrenilmesi için oldukça önemlidir.

Hz. Peygamberin etrafında ilk Müslümanlar vahyin inişine şahit olurken diğer taraftan da Hz. Peygamberin uygulamalarını ve örnekliğini gözlemliyorlardı. Günümüzde Hz. Peygamberin mirasçısı ve temsilcisi konumunda olan din görevlilerinin sünnet tasavvurları, sünnet ile ilgili görüş ve uygulamaları sünnetin güncel ola-

rak ne olduğunun anlaşılması açısından oldukça önem arz etmektedir. Din görevlileri sünnetin tebliğcisi ve temsilcisi sayıldığına göre, sünnetin güncel olarak yaşanması ve topluma aktarılmasının din görevlilerinin kendi cephelerinden ele alınarak incelenmesi ve açıklanması da ayrı bir önem taşımaktadır. Din görevlilerinin “sünnete uygun yaşamak” derken ve bunu toplumdaki istenilen sünnet yaşamını örneklik edecek şekilde yaşayıp yaşatabiliyorlar mı? Hz. Peygamberin tebliğ ve irşat görevini yürüten görevliler meslek hayatlarında tutum ve davranışlarını Hz. Peygamberin davranışlarıyla ne kadar özdeşleştiriyorlar? Bu soruların cevapları din görevlileri özelinde sünnetin canlı olarak yorumlanması anlamında hem din görevlileri hem de toplum için oldukça önemlidir.

Ayrıca din görevlileri İslam ahlakı derken sünneti, sünnet derken de İslam ahlakını mı kastediyorlar? Din görevlileri özel ve meslek hayatlarında ne kadar sünnete uygun hareket ettiklerini düşünüyorlar? Sosyal hayatın bütün alanlarında sünnet üzere yaşamak için özel gayret ve çabaları var mı? Din görevlilerinin farklı eğitim seviyeleri sünneti yaşama ve yaşatma düzeylerinde anlamlı bir etkiye sahip mi? Farklı bölgelerde görev yapıyor olmaları sünnet algılarını ve yaşamlarını anlamlı düzeyde etkiliyor mu? Bu soruların cevaplarının anket yoluyla iki farklı bölgedeki din görevlilerinden toplanacak verilerle cevaplandırılması hem din görevlilerine hem de sünnet çalışmalarına ışık tutması bakımından önemlidir.

Çalışmamızda örneklem din görevlilerini Şafi ve Hanefi farklı mezhep dokusuna sahip farklı iki bölge görevlilerinden oluşturmamız, bölge farklılığının görevlilerin kendi sünnet yaşam ve uygulamalarına bakışlarında ve yaklaşımlarında anlamlı farklılıklar oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesine de imkan vermektedir. Tutak ve Kaynarca ilçeleri din görevlilerinin sünnet yaşamları, tutum ve yaklaşımlarının tespit edilmesiyle, diğer din görevlilerinin durumuna da ışık tutulması hedeflenmektedir. Bu amaç ve hedefler çerçevesinde bu çalışmanın, din görevlilerinin ferdi, mesleki ve sosyal hayatlarında tebliğ ettikleri sünnetle ilgili kendi sorumlulukları hakkında bir farkındalığa ulaşmalarına da katkı sağlanacağı ümit edilmektedir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının din hizmetlerinde din görevlilerinin sorumluluk, yeterlilik ve verimlilikleri ile ilgili tespit ve teşhislere ulaşmasına da vesile olmak istenmektedir.

2. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

“Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Tutak ve Kaynarca İlçeleri Örneği” isimli bu çalışmada, Ağrı ili, Tutak ilçesi ve Sakarya ili Kaynarca ilçeleri müftülüklerinde görev yapan din görevlilerinin kendi hayatlarında ve meslek hayatlarında sünnet eksenli dindarlık düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket uygulaması Tutak’ta görev yapan din görevlilerine

2018 yılı Mayıs ayında İlçe Müftülüğü aylık mutat din görevlileri toplantısında; Kaynarca İlçe Müftülüğünde görev yapan din görevlilerine 2018 yılı Ekim ayı din görevlileri aylık mutat toplantısında uygulanmıştır. Tutak'ta yapılan anket uygulamasına Tutak ilçe merkezinde ve köylerinde imamlık yapan 58 İmam-Hatip katılmıştır. Tutak, Doğu Anadolu Bölgesinde Ağrı ilinin 40 kilometre güneybatısında yer alan ilçe merkezi 7.018, köyleriyle beraber 29.987 nüfuslu bir ilçedir (URL 2). Bazı köyler Hanefi mezhebine mensup olsa da ilçe ve köylerinde yaşayan halkın büyük çoğunluğu Şafi mezhebine mensuptur. Dolayısıyla Tutak İlçe Müftülüğünde çalışan din görevlileri genel olarak Şafi mezhebi mensubu cemaate imamlık yapmaktadır. Sakarya'nın Kaynarca ilçesinde yapılan anket uygulamasına Kaynarca ilçe merkezinde ve köylerinde imamlık yapan 67 İmam-Hatip örneklem din görevlisi katılmıştır. Kaynarca ilçesi, Marmara Bölgesinde Sakarya il merkezinin 33 kilometre kuzeyinde, köyleriyle beraber 24.271 nüfuslu (URL 2), geneli Hanefi mezhebine mensup halkın oturduğu bir yerleşim birimidir.

Şafii mezhebinin yaygın olduğu Tutak'ta görev yapan din görevlilerine ve Hanefi mezhebi mensuplarının yaygın olduğu Kaynarca'da imamlık yapan İmam-Hatip din görevlilerine, "İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz" ve "Sünnet, Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder" soruları genel sünnet algılarını ölçmek için sorulmuştur. Sorulan diğer altı soruyla da din görevlilerinin sünnet anlayışlarına bağlı olarak sünneti kendi hayatlarında hangi boyutlarda yaşadıkları ölçülmeye çalışılmıştır. Görevlilerin beşli Likert ölçeğine göre bu sorulara verdikleri cevaplar sünneti yaşama tutum düzeyleri açısından ortak değerlendirilmiştir. Bölge farklılığının sünnet algı ve tutum düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığıyla ilgili tutumları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada daha sağlıklı neticeler alınabilmesi için nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanılmasına özen gösterilmiştir. Din görevlilerine sünnet yaşamlarıyla ilgili sorulan kapalı uçlu sekiz soru yanında dört tane açık uçlu soru da sorulmuştur. Sosyal bilimlerde nicel yöntem denildiğinde, gözlem ve ölçmeye dayalı, tekrarlanabilen, objektif araştırma yaklaşımı kastedilmektedir. Nitel yöntemde, gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır. Algılar ve olaylar doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmaya çalışılır. Nitel araştırma, bireylerin toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduklarını anlamaya ve bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışır. Nitel araştırmada daha çok, Ne, Nasıl ve Niçin? sorularına cevap aranır (Kurt, 2013, s. 9).

Araştırmada, örneklem din görevlilerinin yaş ortalamaları, eğitim seviyeleri, görev süreleri, görev türleri, görev yerleri, hafızlık durumları, kitle iletişim araçlarını kullanım durumları, kredi kartı kullanım durumları, sosyal medya hesapları gibi olgusal durumlarını araştıran bağımsız değişkenler değerlendirildi. Din görevlileri-

nin kendi özel hayatlarında, meslek hayatlarında ve toplum hayatında sünnet yaşamıyla ilgili frekans dağılımları tespit edildi ve sünnet yaşamında eğitim seviyesi ve görev bölgesi bağımsız değişkenlerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediği test edildi. Ayrıca açık uçlu sorularla da din görevlilerinin sünnet algı ve tasavvurlarıyla ilgili özgün düşünceleri tespit edilmeye çalışıldı. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı kullanılmıştır. Tablolarda verilen hem faktör hem de iç tutarlılık analizlerinin sonuçları din görevlilerinin sünnete dayalı dindarlık eğilim ölçeklerinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Beşli Likert tipi sorulardan oluşan veriler, demografik veriler ve ölçek dışı değerlendirilen sorular frekans dağılımı yardımıyla incelendi. Bilgi toplama aracı olan anket formu Likert tipi sorulardan oluştuğu için tutum ölçeklerinin ortalamaları tek yönlü varyans analizine tabi tutuldu. Araştırmada gruplar arası yapılan çoklu karşılaştırmalarda, varyans analizi sırasında Anova tablosunda gözlemlenen anlamlılık düzeyinin hangi grubun lehine ya da aleyhine olduğunu tespit etmek için çoklu karşılaştırma tekniklerinden Tukey Post-Hoc çoklu karşılaştırma tekniği kullanıldı. Din görevlilerinin eğitim seviyesi bağımsız değişken grupları olan İmam-Hatip Lisesi mezunu, Ön Lisans Mezunu ve Lisans mezunu üç grup arasındaki ilişkilerin analizinde tek yönlü varyans (One-Way Anova) analizi kullanıldı. Farklı iki bölgede görev yapan din görevlilerinin Tutağ ve Kaynarca görev yeri değişkeni grupları arasındaki ilişkilerin analizinde bağımsız örneklem t-testi analizi kullanıldı.

3. Araştırmanın Hipotezleri

Hipotezler, araştırmada olası sonuçlarla ilgili tahminlerin ifadesi olarak kabul edilmektedir. En az iki olay arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik bilimsel bir öneri ya da bir önermedir (Büyüköztürk vd., 2019, s. 67). Bu önerme, ölçülebilen ya da ölçülme olasılığı görünen en az iki değişken arasındaki ilişkiyi ifade eder (Karasar, 1982, s. 62). Hipotezlere yer vermeden önce din görevlilerinin sünnet yaşamıyla ilgili yaptığımız bu araştırmada bir takım temel kabullere yer verdikten sonra hipotezlerimizi sıralayabiliriz.

Din görevlileri, İslam'ı Mekke ve Medine toplumlarına tebliğ eden Hz. Peygamberin kendisine gönderilen vahyi muhatap topluma, "Allah şöyle dedi" şeklinde teorik olarak okuduğunu, aktardığını ve bizzat kendisinin uygulayarak nasıl yaşanacağını gösterdiğini hadis kaynakları üzerinden günümüz toplumlarına anlatırlar. Hz. Peygamberin kendi hayatında bir peygamber ve bir insan olarak yaptığı dini tebliğ ve yönlendirmelerin varisleri olarak kabul edilen din görevlileri, kendilerinin Hz. Peygamberin sünnetini günümüzde yaşayarak topluma aktarma sorumlulukları olduğuna inanmaktadırlar. Kur'an vahyini Hz. Peygamberin açıklama ve uygulamaları çerçevesinde topluma aktarmaya çalışan din görevlilerini toplum, sünneti en iyi bilen ve yaşayan rehber kişiler olarak kabul etmektedir.

Bu temel kabullerden hareketle genelde bütün din görevlileri için geçerli olan, özelde araştırmamızın örneklemini oluşturan Tutak ve Kaynarca din görevlileri için bu araştırmada şu hipotezlere yer verilmiştir:

1. Din görevlileri, İslam ahlakı dediklerinde sünneti kastetmektedirler.
2. Din görevlileri, sünnetin Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanımladığına inanmaktadır.
3. Din görevlileri sünnetten taviz vermez, yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.
4. Din görevlileri özel ve sosyal hayatlarını sünnet eksenli yaşarlar.
5. Din görevlisi imamların eğitim seviyeleri sünnet eksenli dindarlık düzeylerinde anlamlı farklılık göstermektedir.
6. Görev yaptıkları bölge durumuna göre din görevlilerinin sünnet eksenli dindarlık düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir.

4. Örneklem Din Görevlilerinin Olgusal Durumları

Ağrı'nın Tutak ve Sakarya'nın Kaynarca ilçelerinde görev yapan İmam-Hatip örneklem din görevlilerine, sabit ve sosyal birtakım özellikleriyle ilgili bilgiler elde etmek için olgusal sorular sorulmuştur. Din görevlilerinin olgusal durumlarıyla ilgili sorular, görevlilerin kişisel özellikleri; öğrenim seviyeleri, görev yaptıkları yerleşim birimi, hafız olup olmadıkları, sosyal medya kullanım durumlarının neler olduğu bağımsız değişkenler olarak ele alınmıştır. Araştırmada bağımsız değişkenler, bağımlı değişkenler üzerinde etkisini test etmek istediğimiz değişkenlerdir. Aynı zamanda bağımsız değişkenler, olası nedenleri oluşturur. Bağımlı değişkenler ise bu nedenlerin sebep olduğu nedenlere bağlı olası sonuçlardır. Kısaca bağımsız değişkenler bağımlı değişkenleri yani sonuçları etkilemektedir (Büyüköztürk vd., 2019, s. 61). Bu çerçevede araştırmamıza konu olan din görevlilerinin; televizyon, akıllı telefon, internet ve kredi kartı kullanıp kullanmamaları; whatsapp, e-mail, facebook, twitter, instagram gibi modern hayat araçlarını yani sosyal medyayı kullanıp kullanmamaları durumları sünneti yaşama ve sünneti temsil etme düzeylerine olası etkilerinin araştırılmasında bağımsız değişkenler olarak ele alınacaktır.

4.1. Örneklem Din Görevlilerinin Görev Bölgelerine Göre Eğitim Durumları, Görev Yerleri, Görev Süreleri ve Hafızlık Durumları

Tablo 1, 2 ve 3'te din görevlilerinin olgusal durumları bağımsız değişkenlere verdikleri cevaplar üzerinden istatistiksel olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Din Görevlilerinin Eğitim Düzeyleri ve Görev Bölgeleri

Değişkenler	Tutak (Ağrı)		Kaynarca (Sakarya)		Toplam	
	N (Sayı)	% (Yüzde)	N	%	N	%
İmam-Hatip Lisesi mezunu	31	53,4	12	17,9	43	34,4
Ön Lisans mezunu	22	37,9	38	56,7	60	48,0
Lisans mezunu	5	8,6	17	25,4	22	17,6
Toplam	58	100,0	67	100,0	125	100,0

Tutak ve Kaynarca'da ilçe merkezi ve köylerinde görev yapan ve anketimize katılan örneklem din görevlilerinin mezun oldukları okullara göre eğitim düzeyi oranları şöyledir: Tutak ilçesi örneklem din görevlilerinin %53,4'ü İmam-Hatip Lisesi mezunu, %37,9'u Ön Lisans mezunu, %8,6'sı Lisans mezunudur. Kaynarca ilçesi örneklem din görevlilerinin 17,9'u İmam-Hatip Lisesi mezunu, %56,7'si Ön Lisans mezunu, %25,4'ü Lisans mezunudur. Bu durum Tutak din görevlilerinin Ön Lisans ve Lisans mezunu oranı %46,5 iken; Kaynarca din görevlilerinde bu oran %65,6, Tutak din görevlilerinden %19,1 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Örneklem Din Görevlilerinin Medeni Hal, Görev Yeri ve Hafızlık Durumları

Değişkenler	Tutak		Kaynarca		Toplam		
	N	%	N	%	N	%	
Görev Yeri	İlçe	6	10,3	6	9,0	12	9,6
	Köy	52	89,7	61	91,0	113	90,4
Medeni Hal	Evli	49	84,5	62	92,5	111	88,8
	Bekar	9	15,5	5	7,5	14	11,2
Hafızlık	Evet	30	51,7	16	23,9	46	36,8
	Hayır	28	48,3	51	76,1	79	63,2

Araştırmaya katılan örneklem din görevlilerinin %9,6'sı ilçe merkezlerinde görev yaparken, %90,4'ü köylerde görev yapmaktadır. Ankete katılan görevlilerin geneli %88,8 oranında evlidir. Tutak'tan 9, Kaynarca'dan 5 bekar görevli ankete katılmıştır. Görevlilerin Hafızlık durumlarına baktığımızda; Tutak örneklem görevlilerinin yarısından fazlası, %51,7 oranında hafız olduğu dikkat çekmektedir. Kaynarca din görevlilerinin ise, %23,9 oranında hafız olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Tutak ve Kaynarca'da Görev Yapan Örneklem Din Görevlilerinin Görev Süreleri

Değişkenler	Tutak		Kaynarca		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0 – 7 Yıl	38	65,5	18	26,9	56	44,8
8 – 14 Yıl	3	5,2	15	22,4	18	14,4
15 – 22 Yıl	6	10,3	6	9,0	12	9,6
23 – 30 Yıl	9	15,5	17	25,4	26	20,8
31 ve Üstü	2	3,4	11	16,4	13	10,4

Tablo 3'te anket uygulamasına katılan Tutak din görevlisi imamların, %65,5'i 0-7 yıl aralığında; %5,2'si 8-14 yıl aralığında; %10,3'ü 15-22 yıl aralığında; %15,5'i 23-

30 yıl aralığında görev yapmakta olduklarını belirtmişlerdir. 31 yıldan fazla süreden beri çalışan 2 görevli anket uygulamasına katılmıştır. Kaynarca'da ankete katılan din görevlisi imamların %26,9'u 0-7 yıl, %22,4'ü 8-14 yıl, %9,0'u 15-22 yıl, %25,4'ü 23-30 yıl aralığında görevli olduklarını belirtmişlerdir. Kaynarca'dan %16,4 oranında 31 yıldan fazla süredir görev 11 görevli anket uygulamasına katılmıştır.

4.2. Din Görevlilerinin Modern İletişim Teknolojilerini ve Sosyal Medyayı Kullanım Durumları

Tablo 4 ve 5'te, Doğu Anadolu Bölgesindeki Tutak ve Marmara Bölgesindeki Kaynarca ilçelerinde görev yapan din görevlisi imamların modern iletişim teknolojilerini ve sosyal medya araçlarını kullanım durumları tespit edilmiştir.

Tablo 4. Din Görevlilerinin Televizyon, Telefon, İnternet ve Kredi Kartı Kullanma Durumları

Değişkenler	Televizyon		Akıllı Telefon		İnternet		Kredi Kartı		Hiçbiri
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
Tutak	53 %91,4	5 %8,6	53 %91,4	5 %8,6	32 %55,2	26 %44,8	25 %43,1	33 %56,9	0 %0,0
Kaynarca	56 %83,6	11 %16,4	61 %91,0	6 %9,0	45 %67,2	22 %32,8	41 %61,2	26 %38,8	0 %0,0

Tablo 4'te ankete katılan Tutak din görevlilerinin %91,4'ü televizyon ve akıllı telefon, %55,2'si internet ve %43,1'i kredi kartı kullandığını belirtmiştir. Kaynarca din görevlilerinin %83,6'sı televizyon, %91,0'i akıllı telefon, %67,2'si internet, %61,2'si kredi kartı kullandığını belirtmiştir. Hiçbirini kullanmadığını belirten olmamıştır. Televizyon kullanımı Kaynarca'da Tutak'tan daha düşük görülürken, akıllı telefon kullanımı hemen hemen aynıdır. Tutak din görevlilerinde internet kullanımı Kaynarca'dan daha düşüktür. Kredi kartı kullanımı Tutak din görevlilerinde Kaynarca din görevlilerinden %18,1 puan daha düşüktür.

Tablo 5. Tutak ve Kaynarca Din Görevlilerinin Sosyal Medya Kullanımı

Değişkenler	Whatsapp		E-mail		Facebook		Twitter		Instagram	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Tutak	49 %84,5	9 %15,5	26 %44,8	32 %55,2	38 %65,5	20 %34,5	9 %15,5	48 %84,5	14 %24,1	44 %75,9
Kaynarca	59 %88,1	8 %11,9	29 %43,3	38 %56,7	48 %71,6	19 %28,4	7 %10,4	60 %89,6	15 %22,4	52 %77,6

Tablo 4'te akıllı telefon kullanan din görevlilerinin tamamının whatsapp uygulamasını kullanmadıkları; bunun Tutak'ta %6,9 oranında, Kaynarca'da %2,9 oranında olduğu görülmektedir. İnternet kullanan din görevlilerinin elektronik postayı (e-mail) daha az kullandıkları görülmektedir. Facebook kullanımı Tutak'ta %65,5 iken, Kaynarca'da %6,1 oranında daha fazla kullanıldığını göstermektedir. Hem Tutak'ta hem de Kaynarca'da Instagram kullanımının Twitter kullanımından daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

5. Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri

5.1. Din Görevlilerinin Sünnet Tasavvurları, Hz. Peygambere ve Sünnete Bağlı Dindarlık Düzeyleri

Tablo 6’da din görevlisine kendi dini ve sosyal hayatında sünnetin ne anlama geldiğiyle ilgili iki soru ile din görevlilerinin sünnet tasavvurları; diğer iki soruyla da din görevlilerinin kendi özel ve meslek hayatlarında sünnete uygun davranıp davranmadıklarıyla ilgili düşünceleri kendi cevapları üzerinden sünnetle olan ilişki yoğunlukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo 7’de din görevlilerinin sosyal hayatlarında sünnetle ilişkilerini nasıl gördükleri tespit edilmeye çalışılarak, tablodaki dört soruya beşli Likert ölçeğine göre din görevlilerinin verdikleri cevapların frekans değerleri incelenmiştir. Bu tablolarda sorulan sekiz bağımlı değişken üzerinden sünnetin din görevlisinin hayatındaki yoğunluğu beşli Likert ölçeğine göre kendi değerlendirmeleri üzerinden ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 6. Din Görevlilerinin Sünnet Algıları ve Sünnet Eksenli Yaşama Yaklaşım Düzeyleri

İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.	N	%	Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.	N	%
Tamamen Katılıyorum	66	52,8	Tamamen Katılıyorum	65	52,0
Katılıyorum	45	36,0	Katılıyorum	42	33,6
Fikrim Yok	10	8,0	Fikrim Yok	9	7,2
Katılmıyorum	4	3,2	Katılmıyorum	7	5,6
Hiç Katılmıyorum	0	0,0	Hiç Katılmıyorum	2	1,6
Toplam	125	100,0	Toplam	125	100,0
Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.	N	%	Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.	N	%
Tamamen Katılıyorum	34	27,2	Tamamen Katılıyorum	22	17,6
Katılıyorum	48	38,4	Katılıyorum	66	52,8
Fikrim Yok	18	14,4	Fikrim Yok	13	10,4
Katılmıyorum	20	16,0	Katılmıyorum	21	16,8
Hiç Katılmıyorum	5	4,0	Hiç Katılmıyorum	3	2,4
Toplam	125	100,0	Toplam	125	100,0

Tablo 6’da din görevlilerine İslam ahlakının sünnet olup olmadığı sorularak “İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.” sorusu sorulmuş, görevliler %52,8 oranda “Tamamen Katılıyorum”, %36,0 oranında da katılıyorum diyerek %88,8 oranında “İslam ahlakı” kavramıyla sünnetin kastedildiğini belirtmişlerdir. Sünnetin yaptırım gücüyle ve etkisiyle ilgili “Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.” sorusuna din görevlileri önceki sorudan %3,2 daha düşük puanla %85,6 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir. “Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.” sorusuna “Tamamen Katılıyorum” seçeneği %27,2 iken, “Katılıyorum” seçeneği %38,4 oranıyla;

%65,6 seviyesinde din görevlileri sünnetten taviz vermeden sünnete uygun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Din görevlisi imamlar, sünnet eksenli dindarlık diyebileceğimiz kendi yaşamlarıyla ilgili "Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler." sorusuna %65,6 oranında katıldıklarını belirterek cevap vermişlerdir. İmam din görevlilerine yaptıkları dini hizmet, tebliğ ve irşat görevinde sünnete bağlılıkları ya da bu görevlerinde Hz. Peygamber ile kendilerini özdeşleştirme durumu sorulduğunda; "Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler." sorusuna %70,4 oranında, özel yaşamlarıyla ilgili düzeyden %4,8 puan daha yüksek düzeyde cevap vermişlerdir.

Anket formunun sonunda sorulan açık uçlu bir soruyla din görevlilerine, "Günümüzde yapmak isteyip de yapamadığınız sünnetler var mı? Belirtiniz." şeklinde düşünceleri sorulmuştur. Bu soruya tekrarlar dışında 25 civarında görevli kendisi açısından öncelikli sünnet kabul ettiği anlaşılan ancak sosyal ya da özel birtakım sebeplerden dolayı yapamadıkları sünnetler olarak şunları yazmıştır. Duha, tehecüd, evvabin namazları, cemaat namazı, zevait sünnetler, sakal bırakmak, kılık-kıyafet, Kur'an'la ahlaklanmak, kul hakkına riayet, İslam şeriatı, Hz. Peygamberin torunlarıyla oynaması, ok atmak-ata binmek, misvak-sarık-cübbe, saygı-sevgi, sevgi-muhabbet, Hz. Peygamberin ahlakı olan Kur'an ahlakı, örf ve adetin sünnete uygun olması, bilinmeyen sünnet dul kadınla evlenmek, hayatın bütün alanlarında sünnet, muamelat ve sosyal ilişkiler. Bu durum, din görevlilerinin kendi yaklaşımlarına göre öncelik verdikleri sünnetler olarak öne çıkmaktadır.

5.2. Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Özel ve Sosyal Hayat Yaşamları

Tablo 7. Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeyleri

Eşim çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.	N	%	Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarıyla uyumludur.	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	10,4	Tamamen Katılıyorum	9	7,2
Katılıyorum	77	61,6	Katılıyorum	60	48,0
Fikrim Yok	15	12,0	Fikrim Yok	20	16,0
Katılmıyorum	18	14,4	Katılmıyorum	33	26,4
Hiç Katılmıyorum	2	1,6	Hiç Katılmıyorum	3	2,4
Toplam	125	100,0	Toplam	125	100,0
Hız. Peygamber gibi hep fedakâr ve vefakâr davranıp cemaatime örnek olmaya çalışırım.	N	%	Hayatımın bütün alanlarında davranışlarım sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.	N	%
Tamamen Katılıyorum	35	28,0	Tamamen Katılıyorum	29	23,2
Katılıyorum	80	64,0	Katılıyorum	63	50,4
Fikrim Yok	7	5,6	Fikrim Yok	18	14,4
Katılmıyorum	2	1,6	Katılmıyorum	14	11,2
Hiç Katılmıyorum	1	0,8	Hiç Katılmıyorum	1	0,8
Toplam	125	100,0	Toplam	125	100,0

Tablo 7’de din görevlilerinin sosyal hayatta sünnet tasavvurları çerçevesinde ailesi içinde ve toplumun çeşitli alanlarında sünnet merkezli/eksenli davranışları kendi değerlendirmeleri üzerinden tespit edilmiştir. Din görevlileri, “Eşim çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.” sorusuna en iyi derecede “Tamamen Katılıyorum” diyenlerin oranı %10,4 iken, bu oranıyla beraber genel olarak katılan din görevlilerinin oranı, %72,0’dır. Sosyal hayatta Hz. Peygamber gibi davranma ile ilgili din görevlileri, “Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarıyla uyumludur.” sorusuna %55,5 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir. Din görevlisi imamlar, cemaate karşı fedakar ve vefakar Hz. Peygamber gibi davranma ile ilgili, “Hz. Peygamber gibi hep fedakâr ve vefakâr davranıp cemaatime örnek olmaya çalışırım.” sorusuna %92,0 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir. Sosyal hayatı sünnete uygun yaşama gayreti içinde olma ile ilgili, “Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.” soruya ise, %73,6 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir.

5.3. Din Görevlilerinin Sünnet Eksenli Dindarlık Düzeylerinin Eğitim Durumuna Göre Düzey ve Farklılıkları

Tablo 8. Din Görevlilerinin Eğitim Durumlarına Göre Sünneti Kendi Hayatlarında Yaşamayla İlgili Tek Yönlü Anova (One Way Anova) ve Tukey Sonuçları

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	M*	S	F	P	Fark
İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.	a. İ. H. Lisesi	43	4,47	0,702	0,373	0,689	a>b>c
	b. Ön Lisans	60	4,35	0,820			
	c. Lisans	22	4,32	0,780			
	Toplam	125	4,38	0,770			
Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.	a. İ. H. Lisesi	43	4,14	1,125	1,374	0,257	c>b>a
	b. Ön Lisans	60	4,30	0,850			
	c. Lisans	22	4,55	0,739			
	Toplam	125	4,29	0,940			
Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.	a. İ. H. Lisesi	43	3,70	1,166	0,577	0,563	c>a>b
	b. Ön Lisans	60	3,60	1,123			
	c. Lisans	22	3,91	1,231			
	Toplam	125	3,69	1,153			
Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.	a. İ. H. Lisesi	43	3,77	0,868	0,399	0,672	a>c>b
	b. Ön Lisans	60	3,58	1,078			
	c. Lisans	22	3,68	1,211			
	Toplam	125	3,66	1,031			
Eşim, çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.	a. İ. H. Lisesi	43	3,70	0,964	0,507	0,603	c>a>b
	b. Ön Lisans	60	3,57	0,927			
	c. Lisans	22	3,77	0,752			
	Toplam	125	3,65	0,909			
	a. İ. H. Lisesi	43	3,33	0,944	0,665	0,516	b>a>c

Toplum içinde bütün davranış- larım Hz. Peygamberin davra- nışlarıyla uyumludur.	b. Ön Lisans	60	3,38	1,059			
	c. Lisans	22	3,09	1,065			
	Toplam	125	3,31	1,019			
Hz. Peygamber gibi hep fe- dakâr ve vefakâr davranıp ce- maatime örnek olmaya çalışı- rım.	a. İ. H. Lisesi	43	4,12	0,793	0,047	0,954	c>a>b
	b. Ön Lisans	60	4,08	0,766			
	c. Lisans	22	4,14	0,710			
	Toplam	125	4,10	0,760			
Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dik- kat ederim.	a. İ. H. Lisesi	43	3,86	0,861	0,017	0,983	a>b>c
	b. Ön Lisans	60	3,83	0,977			
	c. Lisans	22	3,82	1,006			
	Toplam	125	3,84	0,937			

M' Puanlama 1-5 arasıdır; ortalamalarda 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.

Tablo 8 incelendiğinde; “İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.” sorusuna din görevlilerinin genel yaklaşım ortalamaları M=4,38 düzeyindedir. Bu düzey din görevlilerinin İslam ahlakının kaynağının sünnet olduğu hakkında yaygın bir düşünceye sahip olduklarını göstermektedir. Bu düşünce ve kabul İmam-Hatip Lisesi mezunu olanlarda daha yüksek düzeyde (M=4,47) iken, Ön Lisans mezunlarında (M=4,35), Lisans mezunlarında daha düşük (M=4,32) olduğu görülmektedir. Ancak bu ortalama farklılıkları din görevlilerinin eğitim farklarının istatistiksel tutum ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. İstatistiksel anlamlı fark olması için, *P* (Probability/Olasılık) değeri 0,05'in altında bir değer olmalıdır ($P < 0,05$). Halbuki grupların bu soru karşısındaki olasılık tutum değerinin ($P = 0,68 > 0,05$) olduğu görülmektedir. “Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.” sorusuna eğitim gruplarından Lisans mezunları en yüksek ortalama (M=4,55) ile yaklaşırken, Ön lisans mezunları (M=4,30), İmam-Hatip Lisesi mezunları en düşük (M=4,14) ortalama ile yaklaşmaktadır. Eğitim düzeyine göre gruplar arasında istatistiksel anlamlı bir fark görülmemiştir ($P = 0,25 > 0,05$). “Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.” sorusuna din görevlilerinin genel yaklaşım ortalamaları M=3,69 düzeyindedir. Yaklaşım sıralaması yüksekten düşüğe doğru ($c > a > b$) şeklinde görülmele beraber, eğitim grupları arasında istatistiksel anlamlı bir fark yoktur ($P = 0,56 > 0,05$). Din görevlilerinin meslek ahlakıyla ilgili sünnete yakınlıklarını ölçmek için sorulan; “Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.” sorusuna görevlilerin genel yaklaşımı M=3,66 düzeyindedir. Bu soruda İmam-Hatip Lisesi mezun grubu kendisini daha yüksek düzeyde Hz. Peygamberle özdeş görürken (M=3,77); Lisans mezunu din görevlileri ikinci sırada (M=3,68) özdeş görmektedir. Ön Lisans mezunu grup ise en düşük düzeyde (M=3,58) yer almaktadır ($a > c > b$). Bu soruya karşı gruplar arasında istatistiksel anlamlı düzeyde bir tutum farklılık görülmemiştir ($P = 0,67 > 0,05$).

“Eşim, çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.” sorusuna Lisans mezunları (M=3,77) ortalama düzeyinde cevap verirken, ikinci sırada İmam-Hatip Lisesi mezunları (M=3,70) ortalama ile cevap vermişlerdir.

İmam-Hatip Lisesi mezunları ise, en alt düzeyde ($M=3,57$) ortalama ile cevap vermişlerdir ($c>a>b$). Eğitim grupları arasında istatistiksel anlamlı bir fark görülmemiştir ($P=0,60>0,05$). Sünneti toplumda temsil etme düzeyi için sorular; “Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarıyla uyumludur.” sorusuna görevliler, $M=3,31$ düzeyinde “ $M=3,00$ /Fikrim Yok” seviyesine yakın cevap vermişlerdir. Ön Lisans mezunları ($M=3,38$) en yüksek, İmam-Hatip Lisesi mezunları ($M=3,33$) ikinci sırada, Lisans mezunları ise en düşük ortalama ($M=3,09$) ile cevap vermişlerdir ($b>a>c$). Din görevlilerinin toplum içinde sünnete uygun yaşam ortaya koyabilme tutum düzeylerinde eğitim grupları açısından istatistiksel anlamlı bir farklılık yoktur ($P=0,51>0,05$). Hz. Peygamberin vefakârlığını ve fedakârlığını temsil etme boyutuna din görevlilerinin çok iyi değerlerdir: Görevliler, “Hz. Peygamber gibi hep fedakâr ve vefakâr davranıp cemaatime örnek olmaya çalışırım.” sorusuna $M=4,10$ genel ortalama ile iyi denilebilecek bir düzeyde cevap vermişlerdir. En yüksekten en düşüğe tutum yönü $c>a>b$ şeklinde olup, eğitim grupları arasında anlamlı bir fark yoktur ($P=0,95>0,05$). “Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.” Sorusuna görevliler $M=3,84$ tutum ortalaması ile cevap vermişlerdir. Bu konuda İmam-Hatip Lisesi mezunları ($M=3,86$) ortalamaya sahipken, Lisans mezunları ($M=3,82$) ortalamaya, Ön Lisans mezunları ise, Lisans mezunlarından daha yüksek düzeyde ($M=3,83$) tutum ortalamasına sahip görünmektedir. Din görevlilerinin eğitim düzeylerine göre, hayatın bütün alanlarında sünnete uygun hareket etmeye gayret etme tutumunda istatistiksel anlamlı bir farklılık yoktur ($P=0,98>0,05$).

5.4. Din Görevlilerinin Bölgeye Göre Sünneti Yaşama Düzey Farklılıkları Bağlımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Tablo 9’da Doğu Anadolu bölgesi Ağrı ili Tutak ilçesi din görevlileri ile Marmara bölgesi Sakarya ili, Kaynarca ilçesi din görevlilerinin sünneti yaşama tutumlarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını iki bağımsız değişken üzerinden test etmek için T-Testi uygulanmıştır.

Tablo 9. Din Görevlilerinin Bölgeye Göre Sünneti Yaşama Düzey Farklılıkları T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Bölge	N	M*	S	F	P
İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.	Tutak	58	4,47	0,681	0,855	0,273
	Kaynarca	67	4,31	0,839		
Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.	Tutak	58	4,24	1,065	2,987	0,608
	Kaynarca	67	4,33	0,824		
Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.	Tutak	58	3,67	1,248	1,939	0,889
	Kaynarca	67	3,70	1,073		
Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.	Tutak	58	3,50	1,047	0,741	0,098
	Kaynarca	67	3,81	1,004		
	Tutak	58	3,71	0,955	0,057	0,503

Eşim, çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.	Kaynarca	67	3,60	0,871		
Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarıyla uyumludur.	Tutak	58	3,33	1,015	0,231	0,874
	Kaynarca	67	3,30	1,030		
Hz. Peygamber gibi hep fedakâr ve vefakâr davranıp cemaatime örnek olmaya çalışırım.	Tutak	58	4,05	0,944	3,970	0,477
	Kaynarca	67	4,15	0,557		
Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.	Tutak	58	4,05	0,826	8,485	0,018*
	Kaynarca	67	3,66	0,993		
M* Puanlama 1-5 arasındır; ortalamalarda 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.						
* P<0,05						

İslam ahlakından sünnetin kastedilip edilmediğiyle ilgili, “İslam ahlakı dediğimizde Hz. Peygamberin sünnetini kastederiz.” sorusuna Tutak din görevlileri, Kaynarca din görevlilerinden 0,16 puan daha yüksek tutum ortalaması (M=4,47) ile katılmışlardır. Ancak her iki ilçe din görevlileri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir (P=0,27>0,05). Sünnetin din görevlisinin hayatının bütün alanlarına müdahalesi ile ilgili, “Sünnet Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini tanzim eder.” sorusuna Kaynarca din görevlileri daha yüksek (M=4,33) tutum ortalaması ile cevap verirken, Tutak din görevlileri (M=4,24) ortalama ile cevap vermişlerdir. Ancak, her iki ilçe din görevlisi arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir (P=0,60>0,05). Din görevlilerinin sünnet algılarıyla ilgili bu iki soruya tutumları dört puanın üstünde en yüksek puan olan beş (5,00) puana yakın görülmektedir.

Din görevlilerinin kendi hayatlarında sünnet yaşanmasıyla ilgili genel olarak sorulan, “Din görevlileri sünnete uygun yaşarlar ve sünnet konusunda taviz vermezler.” sorusuna Tutak din görevlileri (M=3,67) ortalama ile cevap verirken, Kaynarca din görevlileri çok az bir farkla (M=3,70) ortalama ile cevap vermişlerdir. Bu durumda iki ilçe din görevlileri arasında anlamlı bir fark yoktur (P=0,88>0,05). Yine din görevlilerinin meslek hayatında sünnetin durumuyla ilgili genel bir soru olan, “Din görevlileri yaptıkları görevde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirirler.” sorusuna Tutak din görevlileri M=3,50 ortalama ile cevap verirken, Kaynarca din görevlileri daha yüksek (M=3,81) ortalama ile cevap vermişlerdir. Her iki ilçe din görevlilerinin tutumlarında bu yargı ile ilgili istatistiksel anlamlı bir fark görülmemektedir (P=0,09>0,05). Din görevlilerinin tutum ortalamalarının 3,00-4,00 puan aralığında olması, kendi ifadeleriyle sünneti yaşama noktasında çok da iyi olmadıklarını göstermektedir.

Din görevlilerinin sünneti aile ve akraba çevresinde yaşama ile ilgili, “Eşim, çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım.” sorusuna Tutak din görevlileri, M=3,71 ortalama ile cevap vermişlerdir. Kaynarca din görevlileri ise daha düşük M=3,60 ortalama ile cevap vermişlerdir. Ancak her iki ilçe din görevlileri arasında anlamlı bir fark görülmemektedir (P=0,50>0,05). Toplum içinde davranışlarda sünnetin yansıtılması ile ilgili din görevlilerine sorulan, “Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarıyla uyumludur.” sorusuna Tutak görevlileri, M=3,33 ortalama ile cevap verirken, Kaynarca görevlileri

M=3,30 ortalama ile cevap vermişlerdir. Her iki ilçe din görevlilerinin tutumlarında anlamlı bir fark yoktur ($P=0,87>0,05$). Fedakarlık ve vefakarlıkla ilgili sünnete uygun davranma ile ilgili, “Hz. Peygamber gibi hep fedakâr ve vefakâr davranıp cemaatime örnek olmaya çalışırım.” soruya Tutak din görevlileri ($M=4,05$) tutum ortalaması ile cevap verirken, Kaynarca din görevlileri ($M=4,15$) tutum ortalaması ile cevap vermişlerdir. Fedakarlık ve vefakarlık tutumlarında din görevlilerinin tutum ortalamaları, diğer tutumlarına göre 5,00 en yüksek puanına daha yakın görülmektedir. Her iki ilçe görevlilerinin tutumlarında istatistiksel anlamlı bir fark yoktur ($P=0,47>0,05$).

Din görevlilerinin bölge faktörüne göre sosyal hayatın bütün alanlarında davranışlarını sünnete uygun hale getirmek için dikkatli davranma hassasiyetleriyle ilgili, “Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.” sorusuna Tutak İlçe Müftülüğü din görevlileri ile Kaynarca İlçe Müftülüğü din görevlilerinin tutumları arasında Tutak din görevlileri lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($P<0,05$). Tutak din görevlilerinin hassasiyetleri ($M=4,05$) ortalama puanında iyi durumdadır. Kaynarca din görevlilerinin ortalamaları ise ($M=3,66$) puan düzeyinde Tutak’tan daha düşük olduğu görülmektedir. İstatistiksel anlamlı farklılık düzeyi Tutak din görevlileri lehine $P=0,01<0,05$ boyutundadır.

Sonuç

Türkiye’de din görevlisi denildiğinde Diyanet İşleri Başkanlığında çalışan ve halkın içinde olan Müftü, Vaiz, Kur’an Kursu Öğreticisi, İmam-Hatip ve Müezzin-Kayyımlar anlaşılmaktadır. Özellikle de ilk olarak imamlık görevi yapan İmam-Hatip kadrosunda görev yapan memurlar akla gelmektedir. Aynı zamanda görev tanımına göre imamlar cami ve mescit hizmetlerini yürütmek ve toplumu dini konularda bilgilendirmek üzere görevlendirilmiş din hizmeti veren rehberlerdir.

Din görevlilerinin modern dünyanın insanlığın hizmetine sunduğu iletişim ağlarını ve bilişim teknolojilerini yüksek düzeyde kullandıkları görülmüştür. Görevlilerin %91,2 oranında akıllı telefon kullandığı tespit edilmiştir. Din görevlilerinin %86,3’ü Whatsapp, %68,5’i Facebook, %23,3’ü Instagram kullandığını belirtirken, Twitter kullananların oranı ise, %10,3’tür. Anket uygulamasına katılan din görevlilerinin 43 tanesi İmam-Hatip Lisesi, 60 tanesi Ön Lisans mezunu olup, 22 tanesi de Lisans mezunudur.

Din görevlilerinin sünnet tasavvurlarıyla ilgili birinci hipotezde öne sürülen din görevlilerinin İslam ahlakı kavramını sünnet anlamında kullandıklarıyla ilgili öne sürülen birinci hipotezi din görevlileri, %88,8 oranında “İslam ahlakı” kavramıyla sünneti kastettiklerini belirterek onaylamışlar, hipotezi onaylamışlardır. İkinci hipotezde, sünnetin Müslüman bireyin hayatının bütün yönlerini belirleyici bir işlevinin olduğuyla ilgili hipotez din görevlileri tarafından %85,6 oranında doğrulanmıştır. Din görevlilerinin sünnet eksenli bir dindarlık yaşamalarıyla ilgili üçüncü hipotezde

öne sürülen din görevlilerinin sünnete uygun yaşadığı ve sünnetten taviz vermemelelerini %65,6 oranında onaylarken, görevlerinde Hz. Peygamberin uygulamalarıyla kendilerini özdeşleştirdikleri hipotezini %70,4 oranında doğrulamışlardır.

Din görevlilerinin özel ve sosyal hayatlarını sünnet eksenli yaşama düzeyleriyle ilgili, görevlilere sorulan “Eşim, çocuklarım ve akrabalarım ile ilişkilerimde Hz. Peygamber gibi davranırım” sorusuna görevliler, %72,0 oranında katıldıklarını bildirecek cevap vermişlerdir. “Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim” sorusunu din görevlilerinin özel yaşantı alanlarıyla ilgili anladıkları ve aile içindeki düzeye yakın bir oranda %73,6 oranında iyi düzeyde onayladıklarını belirtmişlerdir. “Toplum içinde bütün davranışlarım Hz. Peygamberin davranışlarına uygundur” sorusuna ise %55,2 oranında katıldıklarını söyleyerek sosyal hayatla ilgili sünnet eksenli bir dindarlık gösterme hususunda dördüncü hipotezin sosyal hayatla ilgili kısmını oldukça düşük, orta düzey diyebileceğimiz bir oranda doğrulamışlardır.

Din görevlisi imamların aile içinde, görevde ve toplumdaki özel hayatlarında eğitim durumlarına göre sünnet eksenli dindarlık tutumları eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık göstereceği ile ilgili beşinci hipotezi test etmek için tablo 8’de tek yönlü Anova Tukey testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlı fark olması için Olasılık/Probability (P) değerinin 0,05’in altında bir değer olması gerekmektedir ($P < 0,05$). Tablo 8’de, İslam ahlakının sünnet olduğu; sünnetin hayatın bütün alanlarında işlevsel ve etkin olduğu; din görevlilerinin sünneti taviz vermeden yaşadıkları, din görevlilerinin kendilerini görevlerinde Hz. Peygamberle özdeşleştirdikleri (1, 2, 3 ve 4. maddeler) değişkenleri Tukey test sonuçlarına göre din görevlilerinin İmam-Hatip Lisesi, Ön Lisans ya da Lisans eğitim durumunda olmalarının anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($P=0,68; 0,25; 0,56; 0,67 > 0,05$). Yine beşinci hipotez çerçevesinde din görevlisinin aile ve görev hayatıyla ilgili sünnet eksenli dindarlık ve hayatın bütün alanlarında sünnet üzere yaşamaya dikkat etme durumu tablonun 5, 6, 7 ve 8. maddelerine göre test edildiğinde eğitim gruplarına göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($P=0,60; 0,51; 0,95; 0,98 > 0,05$). Bu sonuçlara göre yapılan test sonucu beşinci hipotezimiz reddedilmiştir.

Din görevlilerinin sünnet eksenli dindarlık düzeyleri araştırması iki ayrı bölgenin ilçeleri olan Tutak ve Kaynarca’da yapıldığı için Tablo 9’da bölge durumuna göre din görevlilerinin sünnet eksenli dindarlıklarında anlamlı fark olup olmadığı iki bağımsız değişkene göre Independent Samples/Bağımsız Örneklem T-Test’i uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre, tablo 9’daki sekiz bağımlı değişkende din görevlilerinin görev yaptıkları bölgelere göre yedi boyutta anlamlı fark görülmezken ($P=0,27; 0,60; 0,88; 0,09; 0,50; 0,87; 0,47 > 0,05$); “Hayatımın bütün alanlarında davranışlarımın sünnete uygun olup olmadığına devamlı dikkat ederim.” sorusuna din görevlilerinin yaklaşımında Tutak din görevlileri lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($P=0,01 < 0,05$). Kaynarca İlçe Müftülüğü bünyesinde görev yapan din görevlisi imamların orta düzey bir puanla ($M=3,66$) hayatın bütün alanlarında sünnete

uygun davranma tutumuna gayret gösterdikleri tespit edilirken, Tutak İlçe Müftülüğü bünyesinde görev yapan din görevlilerinin daha iyi bir ortalama ($M=4,05$) puanı ile Kaynarca din görevlilerine göre daha yüksek ortalama puanına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Bedir, M. (2010). Sünnet, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (c. 38, ss. 150-153). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilgin, A. (2014). Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştiril Bir Değerlendirme. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (2). ss. 75-84.
- Bozkurt, N. (2010). Sünnet. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (c. 38, ss. 157-159). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. Sahih-Buhari, el-Kütübü's-Sitte, Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde: 1-631. Haz. Salih b. Abdülaziz. Riyad: Daru's-Selam, 2000.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2019). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Çelebi, İ. (2010). Sünnet. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (c. 38, ss. 153-154). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ebu Davud es-Sicistani, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi, Sünen-i Ebu Davud, ss. 1221-1625; El-Kütübü's-Sitte, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde, Haz. Salih b. Abdulaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.
- Ece, H. K. (2017). İslam'ın Temel Kavramları. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Ertürk, M. (2018). Sünnetin Güncelleştirilmesi. Ankara: Fecr Yayınları.
- Erul, B. (2012). Veda Hutbesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (c. 42, ss. 591-593). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Günay, Ü. (1999). Erzurum ve Köylerinde Dini Hayat. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- Hadislerle İslam (Komisyon), (2015). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (1982). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Keleş, A. (2019). Din Görevlilerinde Dindarlık ve Mutluluk Arasındaki İlişki (Sivas Örneği). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Kırbaçoğlu, M. H. (2015). İslam Düşüncesinde Sünnet, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Kirman, M. A. (2016). Din Sosyolojisi Sözlüğü, Adana: Karahan Kitabevi.
- Koca, F. (2010). Sünnet. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (c. 38, ss. 154-155). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kurt, A. (2017). Din Sosyolojisi, Bursa: Sentez Yayınları.
- Kurt, A. A. (Edt.) (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn, el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccac, Sahih-i Müslim, ss. 673-1202; El-Kütübü's-Sitte, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde, Haz. Salih b. Abdulaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.
- Okumuş, E. (2018). Din Sosyolojisi. Ankara: Maarif Mektepleri.
- Şavran, T. G. (Edt.) (2014). Sosyolojide Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi, Sünen-i Tirmizi, ss. 1629-2061; El-Kütübü's-Sitte, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde, Haz. Salih b. Abdulaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.

URL 1 Hutbeler: <https://www2.diyamet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/> Erişim, 05.02.2021

URL 2 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayalı-Nüfus-Kayıt-Sistemi-Sonuçları-2020-37210&dil=1> Erişim: 2 Mayıs 2021.

Yıldırım, E. (2009). Kur'an ve Sünnet Eksenli Dindarlık. Diyanet Aylık Dergi. Sayı: 217, ss. 4-8. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Religiosity Levels of Religious Officials in the Context of Sunnah: The Case of Tutak and Kaynarca Districts

Extended Abstract

The Prophet, who preached the religion of Islam to all humanity in the example of the community in Mecca and Madina, also guided humanity by applying the revelation into his own life and in the society he lived in. The source of guidance for Muslims and humanity is the implementation of the revelation by the Prophet with his practices, words, and behavior, and behaviors he approved are called sunnah. Implementing sunnah in daily life is a sign of piety in the lives of religious officials, as in the lives of every Muslim. By presenting the life of the Prophet as an example to Muslims, the Quran requires all Muslims to organize their lives according to the exemplary life of the Prophet.

The Prophet conveyed the divine message to his society and humanity with his life, which is an example of virtuous piety, by enduring all kinds of suffering and trouble. The Quran presents the Prophet as the person who practices in the best way the life that Allah wants from human beings. In the 4th verse of Surah Al-Qalam, He stated that the Prophet is a man of outstanding character; In the 21st verse of the Surah al-Ahzab, He stated that Muslims should take the Prophet as an example: "Indeed following the Noble Messenger of Allah is better for you – for one who is confident of Allah and the Last Day, and remembers Allah much." When the Prophet, who has been sent as an example for humanity, completed his duty of prophethood, by building the exemplary Muslim community under the guidance of revelation, in the farewell sermon he counted two things that will protect Muslims from going astray as long as they held tightly onto them: the Book of God and his sunnah.

After the Prophet, Islamic scholars and religious officials are the first degree inheritors of this task. The lives of religious officials will be reflected on the society as piety in line with the sunnah, to the extent of how compatible they are with the orders and prohibitions of the Quran, and the exemplary life of the Prophet. The religious official, who is the inheritor of the Prophet's duty of conveying and guiding, will have a pious and dignified life to the extent that he identifies with the exemplary life of the Prophet. The more he performs a moral life based on the Qur'an and sunnah, his success in explaining and communicating sunnah to the society will also increase.

This study determines the case for religious officials in Tutak and Kaynarca districts within the framework of independent variables. Independent variables used are the level of education of religious officials, their place of duty as district center or village, their term of office, their use of television, smartphones, internet and credit cards, which are the mediators of modern life, as well as usage of social media tools such as Whatsapp, E-mail, Facebook, Twitter and Instagram.

The questions asked to determine the dependent variable, the sunnah-life nexus, were as follows: measuring the perception of sunnah by religious officials "When we say Islamic morality, we mean the Sunnah of the Prophet. Sunnah regulates all

aspects of a Muslim person's life." Measuring the extent to which religious officials follow the sunnah: "Religious officials live in accordance with sunnah and do not compromise on sunnah. In their duties, religious officials identify with the practices of the Prophet. In my relations with my wife, children and relatives, I behave like a prophet. All my behaviors in the society are compatible with the actions of the Prophet. I always try to be an example to my congregation by behaving devotedly and faithfully like a prophet. I constantly pay attention to whether my behavior is suitable for sunnah in all areas of my life." By asking questions, the rate of living in accordance with sunnah in the private and social lives of the officials was determined. In addition, it was tested through hypotheses whether the difference in education levels and the difference in location of duty lead to a significant difference in sunnah perceptions.

As a result of the analysis, it was found that there was no statistically significant difference in the sunnah perceptions of religious officials; It has been observed that there is no significant difference in the level of sunnah in their private and social lives, as well as their professional lives. However, regarding the experience of sunnah between the religious officials working in Tutak in the Eastern Anatolia region and those working in Kaynarca in the Marmara region, it was found that there was a statistically significant difference in the answer given to the question "I always pay attention to whether my behavior is suitable for sunnah in all areas of my life" between the regions.